પ્રવચન નં. ૭૦ ગાથા - ૧૪ તા. ૨૭-૮-૭૮ રવિવાર, શ્રાવણ વદ-૯ સં. ૨૫૦૪

શ્રી સમયસાર, એ તો ૧૫ મી ગાથામેં આતા હૈ ને “અપદેસસન્તમજ્ઝં” પંડિતજી! “અપદેસસન્તમજ્ઝં” ઉસકા અર્થ અખંડ કિયા હૈ વો વિદ્યાનંદજીએ, એ વાત જૂઠી હૈ, સુણો તો હવે એ કહેતે હૈ કિ અપદેસકા અર્થ અમૃતચંદ્રાચાર્યે જાનનેમેં ન આયા તો કિયા નહીં એમ કહેતે હૈ. અમૃતચંદ્રાચાર્યકો “અપદેસસન્તમજ્ઝં” શબ્દકા અર્થ જાનને–ખ્યાલમેં ન આયા તો લિખા નહીં. એક વાત, અપદેસકા અર્થ જયસેન આચાર્ય ટીકામેં દ્રવ્યશ્રુત કિયા હૈ એક વાત ઔર “અપદેસસન્તમજ્ઝં”નો અર્થ એ સૂત્રમેં ૧૫મી ગાથા આઇ ઉસમેં આ ગયા. પંડિતજી!!

દ્રવ્યશ્રુત એ શબ્દો જ દ્રવ્યશ્રુત હૈ, પંદરમી ગાથા હૈ એ હી દ્રવ્યશ્રુત હૈ. તો દ્રવ્યશ્રુતમેં એ આ ગયા. અપદેસકા અર્થ અમૃતચંદ્રાચાર્યકો ખ્યાલ નહીં રહા તો નહીં આયા ઐસા નહીં. (શ્રોતાઃ– એમાં ગર્ભિત છે) હૈં ? એ ઉસમેં ગાથા વો હી દ્રવ્યશ્રુત હૈ. "અપદેસસન્તમજ્ઝં" આહાહા... દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી એ કહા હૈ ઔર ભાવશ્રુતમેં ભી વીતરાગતા ભાવ શુદ્ધ ઉપયોગ એ જૈનશાસન ઐસા કહા. પણ દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી એ ગાથા હૈ એ દ્રવ્યશ્રુત હૈ, પંડિતજી! આહાહા! "અપદેસસન્તમજ્ઝં" એ ગાથામેં દ્રવ્યમેં એ આયા એટલે દ્રવ્યશ્રુતકા અર્થ અપદેસકા અર્થ નહીં કિયા હૈ અમૃતચંદ્રાચાર્યે (એમ નથી). (શ્રોતાઃ– એ ભાવનો અર્થ કર્યો એમાં દ્રવ્ય આવી ગયું.) ના ના–દ્રવ્ય એમ નહીં, એમેય નહીં. એ ગાથા એ દ્રવ્યશ્રુત હૈ એમ કહેના હૈ. પંડિતજી ! એ ગાથા એહી દ્રવ્યશ્રુત હૈ, તો દ્રવ્યશ્રુત આ ગયા ભાઈ, અને ઉસકા ભાવશ્રુત તો પસ્સદિ અપ્પાણં, શુદ્ધ ઉપયોગમેં આત્માકો દેખતે હૈ એ જૈનશાસન એ ભાવશ્રુત હુઆ. પંડિતજી ! બરાબર હૈ, સમજમેં આયા ? જરી ગરબડ હો ગઇ હૈ બહોત, અપદેસનો અર્થ અખંડ કિયા હૈ એ બાત ઐસે ઐસે હૈ નહીં. સમજમેં આયા ?

અને દૂસરી બાત એ કહે, રાત્રિકો પ્રશ્ન હુઆ થા ચંદુભાઈના એ પ્રશ્નનો ઉત્તર હવે કે રાત્રિકો બહોત ચલા થા, કિ જૈસે ક્ષેત્રકા અંત નહીં, એ વસ્તુ સ્થિતિ હૈ, ઐસે કાળકા અંત નહીં, શરૂઆત કહાંસે ઉસકા એ વસ્તુકા સ્વરૂપ ઐસા હૈ ઐસી દ્રવ્યકી પર્યાય પહેલી કયા ઉસકા અંત નહીં. પહેલી કયા ? આહાહા ! ઐસે આત્મામેં અનંતગુણ જો હૈ ઉસકા આખિરકા ગુણ કયા ? એ હૈ હી નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ? તો ઇતના દ્રવ્યકા સ્વભાવ ગુણ અમાપ હૈ ઔર પર્યાય એક સમયકી ભી અનંત હૈ એ ભી અમાપ હૈ, એ અનંત પર્યાય એક સમયકી હૈ, તો આ અનંત, અનંત અનંત અનંતમેં આખિરકી આ એક પર્યાય ઉસમેં એક સમયમેં, એ ભી હૈ નહીં. આહાહા ! ત્યારે કોઇ કહે કે એટલા બધા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, અમાપ ને ઉસકા માપ પર્યાય લઇ લે તો તો વિકલ્પ હૈ ઉસમેં આયા. સમજમેં આયા ? ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા ?

વો રાત્રિકો કહા થા, કહેના થા તો ચિદ્વિલાસમેં હૈ, ચિદ્વિલાસ હૈ ને ? ઉસમેં ચોત્રીસ પાને હૈ દેખો, સામાન્યતા કરી નિર્વિકલ્પ વસ્તુ હૈ, વિશેષતા–વિશેષપણા એકદ્રવ્યમેં અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત ગુણ, આહાહાહા... જિસકા અંત નહીં ઐસે જબ વિશેષ સમજાતે હૈ ગુરુ, આહાહા... ઔર પર્યાય એક સમયમેં અનંત, મુદત એક સમયકી પણ અનંત પર્યાયમાં આ પર્યાય આખિરકી હૈ ઐસા હૈ નહીં. અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત એક સમયમેં હોં ઐસા શિષ્યકો પ્રતિબોધ કિજીએ, ચિદ્વિલાસમેં હૈ, ચિદ્વિલાસ દીપચંદજી.

તબ જ્યોં જ્યોં શિષ્ય ગુરુકે પ્રતિબોધકો ગુણકા સ્વરૂપ, નિયમસારમેં ઐસા કહા કે દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય તીનોંકા વિચાર કરના એ વિકલ્પ ને અનાવશ્યક હૈ. યહાં એ કહા કે દ્રવ્યગુણને અનંત અનંતગુણ ને અનંત અનંત પર્યાયકો ગુરુ જે શિષ્યકો સમજાતે હૈ. આહાહાહા ! ત્યારે (તબ) ગુરુકે પ્રતિબોધકો ગુણકા સ્વરૂપ જાણી, જાની વિશેષ ભેદી હોતા જાતા હૈ. વિશેષ ઉસકા ભેદજ્ઞાન નિર્મળ બહોત હો જાતા હૈ. ઔર તબ વે શિષ્યકે આનંદકી તરંગ ઉઠતે હૈ. સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા એક ઔર અનંત, અનંત, અનંત, અનંત ક્ષેત્રસે અંત એ આ ગયા

ઇતનામેં, પણ ભાવકી સંખ્યાકી અનંતતાકા અંત નહીં. આહાહાહા ! ઔર એક સમયકી પર્યાય અનંતમેં આ આખિરકી, હૈ તો એક સમય પણ અનંતમેં આ પર્યાય આખિરકી ઐસા હૈ નહીં. આહાહાહા ! ઐસા કોઇ ગંભીર, ગૂઢ ધર્મ, ગુણકા ને પર્યાયકા, ક્ષેત્રકા અને કાળકા, ઐસે વ્યાખ્યા જેમ ગુરુ કહેતે હૈ, તો શિષ્ય સૂનનેમેં ઉસકો વિશેષ ભેદજ્ઞાન હો જાતા હૈ. ઔર જાની જાની આનંદકી તરંગ ઊઠે, તે (ઉસી) હી સમય વસ્તુકા નિર્વિકલ્પ આસ્વાદ કરે. પંડિતજી ! વાત હૈ ભાઈ ! આ તો ગંભીર અલૌકિક વાતું હૈ, આ કોઇ શાસ્ત્રકા એકીલા શબ્દકી બાત નહીં હૈં.

આહાહા ! અનંત અનંત અનંત આત્મામેં જેમ એ એક વિચારકી કસોટીમેં ન લે તબ તક અનંત હૈ અનંત હૈ ભલે માને, પણ અંદર કસોટીમેં ચડાવે જબ, આહાહા... તો એક વસ્તુમેં અનંતગુણ ઔર એક પરમાણુમેં અનંતગુણ, જિતની સંખ્યામેં એક આત્મામેં ગુણ હૈ, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત અનંતનો અંત નહીં. ઐસે એક પરમાણુમેં અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ આદિ અનંતગુણ ઇતના હૈ, કે ઉસકા અંત નહીં. પરમાણુ એટલા (ઈતના) આહાહા... ઔર એક આકાશ, એક આકાશમેં ભી અનંતગુણ હૈ. જિતના પરમાણુમેં હૈ ઇતના આકાશમેં હૈ, ઔર ઇતના એક આત્મામેં હૈ. આહાહાહા ! અસંખ્ય પ્રદેશીમેં ભી અનંત, અનંત, અનંત એક પરમાણુમેં ભી અનંત અનંત એક પ્રદેશમેં, અનંત પ્રદેશી આકાશમેં અનંત અનંત, આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? ઝોલા આતે હૈ ઝોલા, હમણાં આંહી ઝોલા ચડી ગયા છે. ઘણીવાર રાત્રી ગમે તેમ કરતા હોય પણ વ્યાખ્યાનમેં ઝોલા જ આવે એને, આંખ ભારે થઇ જાય. આવી વાતમાં ભારે આંખ થાય, સમજમેં આયા ? જરી સમજનેકી ચીજ હૈ ઉસમેં, આહાહાહાહા !

(શ્રોતાઃ- અનંત તો કઇ પ્રકારકે હોતે હૈ.) આ અનંત તો અંત ન આવે એ અનંત હૈ, અર્ધપુદ્‌ગલકા અનંતકા તો અંત આતા હૈ, કયા ? અર્ધ પુદ્‌ગલ હૈ એ અનંતકા અનંત કાળ હૈ, પણ ઉસકા અંત આતા હૈ, પણ અનંત પુદ્‌ગલ પરાવર્તનકા કભી અંત નહીં. આહાહા... ઐસે એક દ્રવ્યમેં અનંત ગુણકા કોઇ અંત નહીં. એમ આકાશકા ક્ષેત્રકા કોઇ અંત નહીં. આહાહા ! ઝીણી વાત છે ભાઈ ! (શ્રોતાઃ- એક સમયકી પર્યાયકા અંત નહીં) એક સમયમાં અનંતી પર્યાયના અંત નહીં, કે આ પર્યાય આખિરકી એક સમયમાં અનંત, તો આ અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંત, અનંતમાં આખિરકી ઐસે અંત નહીં, ભાઈ કોઇ (અચિંત્ય) વસ્તુ હૈ, (શ્રોતાઃ- ગુણકા અંત નહીં એટલે પર્યાયકા અંત નહીં) ગુણકા નહીં, પર્યાય તો એક સમયકી હૈ વો ત્રિકાળીકા અંત નહીં, આ એક સમયકા અંત નહીં. આહાહા ! (શ્રોતાઃ- એક સમયકી અંતિમ પર્યાય કૌન સી) અંતિમ પર્યાય કયા ? પર્યાય અનંત હૈ એમાં અંતિમ કયા ? આહાહા ! સમજમેં આયા ? આહાહાહા ! અનંત અનંત ચોવીસી હો જાય તો ભી ઉસકા અનંત ચોવીસીમેં અંત આ ગયા, આખિર. પણ આ તો અનંત અનંત કાળ કદી આદિ હૈ નહીં, અંત નહીં, ઉસકા કદી અંત નહીં ને શરૂઆત નહીં. આહાહાહા !

(શ્રોતાઃ- અનંત કહેવું ને અંત આવી જાય ઈ શું ?) અંત કયાં, કોણે કહ્યું અંત આવી જાય, એ આ તો અંત આવી ગયો ને અહીંયા. અર્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્તનનો અનંતકાળકા અંત આ ગયા, એ અંત હૈ ને ? અંત એ પ્રકારકા અંત હૈ. ઐસા હૈ ધવલમેં પાઠ હૈ ઐસા. ધવલમેં ઐસા પાઠ લિયા હૈ કે અનંતના દો પ્રકાર, અર્ધપુદ્‌ગલ એ અનંત હૈ પણ ઉસકા અંત આ જાતા હૈ. ભાઈ

આ શાસ્ત્રમેં આધાર પડા હૈ. શાસ્ત્રમાં તો દિગંબર સંતોએ તો ગજબ કામ કિયા હૈ. આહાહા ! અર્ધપુદ્‌ગલકા અંત આ ગયા. અર્ધપુદ્‌ગલ (કા) અંત હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? પણ અનંત અનંત અનંત ગુણ જો સ્વભાવકા અંત નહીં, ભાઈ અલૌકિક વાતું હૈ બાપા, પ્રભુ તારી પ્રભુતાની પાર ન મળે. આહાહા ! એ અનંત અમાપ ઉસકી જ્ઞાન પર્યાય માપ લે લેતી હૈ. કયા કહા એ ? જ્ઞાનકી વર્તમાન પર્યાય અનંત, અનંત, અનંત જિસકા અંત નહીં ઇસકા માપ લે લેતી હૈ. આહાહા ! (શ્રોતાઃ– માપ લે લિયા તો અંત આ ગયા.) ઇસકા અંત કહાં આયા ? અનંતકા, અનંતકા, અનંતકા યહાં જ્ઞાન આયા, અનંતકા અનંત જ્ઞાન આયા. બહુ સૂક્ષ્મ વાત ભાઈ ! સમજમેં આયા ?

દ્રવ્યાનુયોગ બહોત સૂક્ષ્મ હૈ, ઐસે કોઇ સાધારણ અભ્યાસસે સમજાય ઐસી ચીજ નહીં. ભાઈ ! આહાહા ! એની એક સમયની પર્યાયમાં પણ અનંત અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ, આહાહા... એક સમયકી પર્યાયમેં અનંત માયલી એક પર્યાયમેં અનંત અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ હૈ ઉસકા અંત નહીં ઉતના અવિભાગ પ્રતિચ્છેદ હૈ, કયું કે એક સમયમેં અંત નહીં ઐસા ક્ષેત્રકા જ્ઞાન આ ગયા, અંત નહીં ઐસા કાળકા જ્ઞાન આ ગયા, અનંત ધર્મ જો હૈ ઉસકા અંત નહીં ઉસકા પર્યાયમેં જ્ઞાન ખ્યાલ આ ગયા. આહાહાહાહા ! સમજમેં આયા ? તો એ પર્યાયમેં અનંત અનંત અનંત અનંત સામર્થ્ય હૈ. આહાહાહા ! એ સબ દ્રવ્યશ્રુતમેં કહા હૈ. સમજમેં આયા ? એ ૧૫ મી ગાથામેં જો એ આયેગા.

जो पस्सदि अप्पाणं अबद्धपुट्ठं अणण्णमविसेसं।
*अपदेससंतमज्झं पस्सदि जिणसासणं सव्वं।। १५ ।।

ઇસકા અર્થ કે અમૃતચંદ્રાચાર્યે અંદર અપદેસકા અર્થ કિયા હી નહીં, ઐસા હૈ નહીં. એ “અપદેસસન્તમજ્ઝં” જે સૂત્ર કહા ઉસમેં એ દ્રવ્યશ્રુત આ ગયા. સમજમેં આયા ? જરી ! આહાહાહા ! (શ્રોતાઃ– આખા જિનશાસનનું દ્રવ્યશ્રુત આવી ગયું ૧૫મી ગાથામાં) એ દ્રવ્યશ્રુત જ એ હૈ, કે જિસમેં અપદેસ નામ દ્રવ્યશ્રુત ઉસમેં આયા કયા આયા ? કે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ હૈ આત્મા એ ઉસમેં આયા હૈ. અને ભાવશ્રુતમેં ભી એ આયા શુદ્ધ ઉપયોગમેં કે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ આત્મા એ શુદ્ધ ઉપયોગમેં આયા વો હી જૈનશાસન. દ્રવ્યશ્રુતમેં એ કહા ને ભાવશ્રુતરૂપ પરિણમન હુઆ આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? (શ્રોતાઃ– ૧૫મી ગાથાકી અપદેશ હૈ ?) એ આંહીયા “અપદેસસન્તમજ્ઝં” એવી બાત હૈ ભાઈ. આહા !

અત્યારે તો કલ્પનાસે અર્થ કરતે હૈ. ઐસે ન ચલે ભાઈ ! આચાર્યો કહેતે હૈ એ તો સંતો કહેતે હૈ, ઇસકી વાણીકા સાર હૈ. આહાહા ! એ વાણી વાણીમેં ભાવ જો કહેનેમેં આયા હૈ, અપાર હૈ વાણીકા વાણીમેં ભાવ હોં, આહાહા ! દ્રવ્યગુણકા ભાવ, વાણીકા અપના ભાવ, એ વાણી કહેતી હૈ. આહાહા ! વાણીમેં દ્રવ્યગુણ જો ભાવવસ્તુ હૈ એ ભાવ ઉસમેં નહીં આતા, પણ વાણી જિતના દ્રવ્યગુણભાવ હૈ ઉસકો કથનકી શક્તિ ભાષાકી પર્યાયમેં હૈ, ભાષાકી પર્યાયમેં હૈ, ભાષાકી પર્યાયમેં વો અનંત દ્રવ્યગુણ પર્યાય આયા નહીં. આહાહા ! અલૌકિક વાતું છે બાપુ આ તો, આહાહા... સમજમેં આયા ?

એટલે દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી ગાથા એ હી દ્રવ્યશ્રુત હૈ. તો ઉસમેં ભી આ ગયા ઔર અમૃતચંદ્રાચાર્યે

એના અર્થ નથી કર્યાં ઐસા હૈ નહીં. એ ગાથા "અપદેસસન્તમજ્ઝં" કીધા વો હી દ્રવ્યશ્રુત આ ગયા ઉસમેં અને જયસેન આચાર્યે એની ટીકામેં ચોખ્ખા લિયા. અપદેસ એટલે દ્રવ્યશ્રુતંમજ્ઝં દ્રવ્યશ્રુતની અંદર આ કહા હૈ. આહાહાહા ! સાન્ત નામ ભાવશ્રુત અને અપદેસ એ દ્રવ્યશ્રુત. દ્રવ્યશ્રુતમેં ભી આત્મા અબદ્ધસ્પૃષ્ટ કહેનેમેં આયા હૈ. ઔર ભાવશ્રુતમેં ભી અબદ્ધસ્પૃષ્ટકા અનુભવ હોતા હૈ. આહાહાહા ! એવો મારગ છે ભાઈ ! હૈં ? આ તો ઉસકા અર્થ આયા હૈ સમયસારમેં દેખા તો અને આ કલ કહેના થા ને તો ઉસમેં એ આયા હૈ, કે સમયસાર વ્યવહારકો લેકર ચલતા હૈ ઔર ઉસકા અંતિમ લક્ષ નિશ્ચય તક પહુંચના હૈ, ઐસે હૈ નહીં. આમાં લિખા હૈ આ તો વીર પત્ર આયાને વીરમેં આ પત્રમાં કલ બતાના થા ને કોઇ લે ગયા થા આ મેરા નહીં, મેરા તો ચિહ્ન કિયા હૈ, દૂસરા કોક લે ગયા આ તો મગનલાલજી લાયા થા.

કયા કહા ? અહીંયા આપણે ચલતે હૈ દેખો, પર્યાયાર્થિકરૂપ વ્યવહારનયકો ગૌણ કરકે અસત્યાર્થ કહા હૈ, યહાં આયા હૈ, બિચમેં, હૈ ? જીવ ઉસકા અનુભવ કરતા હૈ વો પરદ્રવ્યકે ભાવો સ્વરૂપ પરિણમિત નહીં હોતા. "ઇસલિયે કર્મબંધ નહીં હોતા. ઔર સંસારસે નિવૃત્તિ હો જાતી હૈ" ત્યાં આયા હૈ, હૈ ? પંડિતજી ! હૈ ? વો ક્યા કહા ? કે આ આત્મા તો અખંડ, નિત્ય, અનાદિનિધન હૈ. ઉસે જાનનેસે પર્યાયબુદ્ધિકા પક્ષપાત મિટ જાતા હૈ, હૈ ? પરદ્રવ્યોસે ઉનકે ભાવોસે ઔર ઉનકે નિમિત્તસે હોનેવાલા અપને વિભાવોસે અપને આત્માકો ભિન્ન જાનકર, આહાહા... પરદ્રવ્યસે, પરદ્રવ્યકા ભાવસે ઔર પરદ્રવ્યકા નિમિત્તસે હોનેવાલા અપના વિકાર, આહાહા... તીન બોલ આયા, હૈ ? ભિન્ન જાનકર જીવ ઉસકા અનુભવ કરતા હૈ. તબ પરદ્રવ્યોકે ભાવસ્વરૂપ પરિણમન નહીં હોતા, તબ રાગરૂપ પરિણમન નહીં હોતા. આહાહાહાહા ! ઝીણી વાત ભાઈ ! આ તો જૈનશાસન ! એમાં સમયસાર, ઔર ઉસકી ટીકા ને ઉસકા મર્મ જયચંદ પંડિતે ખોલ દિયા હૈ, આહાહા ! ઇસલિયે કર્મબંધ નહીં હોતા.

ઔર પર્યાયાર્થિકરૂપ વ્યવહારનયકો ગૌણ કરકે, પર્યાય હૈ, નહીં હૈ ઐસા નહીં, પણ પર્યાયાર્થિકનયકો ગૌણ કરકે, અભાવ કરકે નહીં પર્યાયકા અભાવ કરકે હોય તો વેદાંત હો જાતા હૈ. વસ્તુ ઐસી હૈ નહીં. આહાહા... પર્યાયાર્થિકનયકો ગૌણ કરકે લક્ષ છોડાનેકો ઉસકો ગૌણ કરકે અભૂતાર્થ કહા હૈ. આહાહા ! પર્યાય ન હો અને ગુણભેદ ન હો તો વસ્તુ જ નહીં હૈ, ઐસા હો જાતા હૈ. આહાહા !

શુદ્ધ નિશ્ચયનયકો સત્યાર્થ કહેકર ઉસકા આલંબન લિયા હૈ. શુદ્ધનયકા વિષય જો ધ્રુવ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ ઉસકા આશ્રય લેનેકો આલંબન લેનેકો કહા હૈ. ભેદકા આલંબન છોડાનેકો, આહાહા... પર્યાયકા આલંબન છોડાનેકો, પર્યાય નહીં હૈ ઐસા નહીં, પર્યાય હૈ. હૈ ? વસ્તુ સ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ હોને કે બાદ, જબ આત્મા પ્રાપ્ત હો ગયા અંદરમેં, પીછે ઉસકા આલંબન નહીં રહેતા. પીછે આશ્રય કરના રહેતા નહીં. પૂર્ણાનંદકી પ્રાપ્તિ હુઇ પર્યાયમેં તો આલંબન રહા નહીં. દ્રવ્યકા આશ્રય કરના રહા નહીં. કયા કહેતે હૈ. આહાહા ! જબલગ આત્મા પૂર્ણ પર્યાયકો પ્રાપ્ત ન હો તબલગ દ્રવ્યાર્થિકનયકા આલંબન લેનેકો કહા, પણ એ આલંબનસે જબ પર્યાયમેં પૂર્ણતા હો ગઇ પીછે દ્રવ્યકા આલંબન રહા નહીં. આલંબન તો એ આશ્રય અધુરા થા તબલગ આલંબન રહેતે થે, પૂર્ણ હુઆ પીછે દ્રવ્યકા આશ્રય તો રહા નહીં. એ તો હો ગઇ પર્યાય પૂર્ણ.

આવી વાત આ જયચંદ પંડિતે લિખા ઉસકા સમજના આ કઠણ પડતે હૈ. સમજમેં આયા ? દિગંબરના પંડિતો પણ યથાર્થ કહેતે હૈ. અને અમારે પંડિતજીને ઐસા ચર્ચા હુઇ થી ને ખાનિયામેં ત્યારે એ લોકો કહે મુનિ અને આચાર્યોના વચન એ જ અમારે પ્રમાણ હૈ. આ કહે કે ભાઈ કે બધાને આ પંડિતોના વચન ભી પ્રમાણ હૈ. પંડિતજી ! કહા થા, ખાનિયાચર્ચામેં, એક હી કહેનેકો નિકલે થે. આહાહા ! જે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ હૈ ઉસકા કથન બરાબર માન્ય હૈ. આચાર્યોના જ માન્ય હૈ તો પછી આ પદ્મપ્રભમલધારિદેવ મુનિ હૈ, એ આચાર્ય નહીં હૈ તો ઉસકા માન્ય નહીં હૈ ? એમ ઐસે કહે માને તે એની સ્વચ્છંદતા હૈ. આહાહા ! દિગંબર ગૃહસ્થો પણ સમકિતી બનારસીદાસ, ટોડરમલજી, આદિ સબ આધાર, સબ આધાર લેનેકા હૈ. ઉસકા શબ્દ ભી સિદ્ધાંતકે અનુસાર બરાબર સચ્ચા હૈ. સમજમેં આયા ? ગૃહસ્થ સમકિતી(ને) બનાયા હૈ માટે અહીં એના આશ્રય લેના નહીં ને વો નહીં આધાર ઐસા હૈ નહીં. સમ્યગ્દૃષ્ટિ તો જૈસા તિર્યંચ હૈ ઐસા હી સિદ્ધ સમ્યગ્દૃષ્ટિ હૈ. આહાહાહાહા !

ભગવાન ત્રણ લોકનો નાથ અંદર જ્યાં દૃષ્ટિમાં આયા, આહા... વર્તમાન પર્યાયમેં પૂર્ણાનંદકા નાથ, લક્ષમેં પર્યાયમેં દ્રવ્યકા સામર્થ્ય આયા સામર્થ્ય આયા દ્રવ્ય નહીં. આહાહાહા... ઉસકી દૃષ્ટિવાન ગમે તે કહે એ યથાર્થ સિદ્ધાંત પ્રમાણે કહેતે હૈ. (શ્રોતાઃ– ગમે તે કહે ?) હૈં ? ગમે તે કહે ! ગમે તે કહે એટલે તે યથાર્થ જ કહે, એ જ કહે, ગમે તે કહે, ઉસકો જો ગમતે હૈ યથાર્થ એ કહે. આહાહા ! એ આંહી કહા દેખો.

શુદ્ધ નિશ્ચયનયકો સત્યાર્થ કર આલંબન દિયા વસ્તુસ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ હોનેકે બાદ દ્રવ્યસ્વરૂપકા આશ્રય આલંબન લિયા જબ લગ પૂર્ણ નહીં હૈ ત્યાં લગ, અને પૂર્ણ હો ગયા પીછે આલંબન રહેતા નહીં, પીછે આશ્રય લેના રહેતા નહીં. આહાહાહા ! ઝીણી વાત ભાઈ ! વીતરાગનો મારગ એ દર્શનશુદ્ધિકા મારગ સમજના બહુ અલૌકિક હૈ ભાઈ ! આહા ! સમજમેં આયા ? આહાહા ! અરે એમાં અભિમાન કરે થોડા ઘણાં જાણ્યા, અમે જાણ્યા બાપુ ! એ વાતુંની વાતું કોઇ અલૌકિક હૈ. જેના જ્ઞાનનો માપ ન આવે ગુણીનો, ઉસકા માપ કરલે પર્યાય બાપુ એ સમ્યગ્દર્શન ચીજ કૈસી હૈ. આહાહા ! દ્રવ્યમેં ગુણકા માપ નહીં, અંત નહીં કે આ આખિરકા હૈ, ઉસકા સમ્યગ્જ્ઞાન પર્યાય અંત લે લે, આહાહા... એ સમ્યગ્જ્ઞાનકી પર્યાયકી કિતની મહિમા હૈ, પર્યાયકી હોં, આહાહા ! ઇસકા નામ ભાવશ્રુતજ્ઞાન કહેનેમેં આતા હૈ.

(શ્રોતાઃ– પર્યાયનો મહિમા ચાલે છે.) પર્યાયનો મહિમા આ રીતે, કઇ રીતે ? પર્યાયનો મહિમા દ્રવ્યસે કંઇ વધ જાતે નહીં, પણ પર્યાયમેં દ્રવ્યકા માહાત્મ્ય ખ્યાલ આ ગયા તો એ સારા દ્રવ્યકા, સારા ગુણકા, સારા લોકાલોકકા, અપની પર્યાયમેં ઉસકા જ્ઞાન નામ માપ આ ગયા. આહાહા ! એક જ પર્યાયમેં સારા લોકાલોકકા ને એ પર્યાયમેં અનંતી પર્યાયકા, એ પર્યાયમેં અનંત ગુણકા એ પર્યાયમેં અનંત દ્રવ્યકા. (માપ આ ગયા)

જીવ દ્રવ્ય કિતના ? કે આદિ બિનાકા કાળ હૈ, અનાદિ સાંત અભી તકકા કાળ, ઉસસે અનંતગુણા જીવ હૈ, ત્રિકાળસે અનંતમેં ભાગે હૈ, જીવદ્રવ્યકી સંખ્યા ત્રિકાળ સમયસે અનંતમેં ભાગે હૈ પણ ભૂતકાળ અનાદિસે અંત તકકા કાળસે જીવદ્રવ્ય અનંતગુણા હૈ, આહાહાહા ! શું છે આ ? આહાહાહા ! અરે જિસકી આદિ નહીં કાળકી, ઇસકા અનાદિ અનંત કાળ ઉસસે

અનંતગુણા જીવકી સંખ્યા, પ્રભુ દ્રવ્ય કિતના ? આહાહા ! અને ઉસસે અનંતગુણા પરમાણુ, ઔર ઉસસે અનંતગુણા ત્રિકાળકા સમય, ઔર ઉસસે અનંતગુણા એક આકાશકા પ્રદેશ, ઔર ઉસસે અનંતગુણા એક દ્રવ્યકા ધર્મ, ગુણ. ભાઈ સાધારણ વાત નથી આ. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? જ્ઞાનચંદજી ! આ તો થોડા ઘણા જ્ઞાન હો જાય ધારણાકા ત્યાં તો જાણે કે, ઓહોહોહો... હમારે તો બહોત હો ગયા. હવે જગતને બતાવો, જગત જાણે અરે ભૈયા, તુમ કયા ? આહાહા !

એ કહા દેખો ! ઇસ કથનસે નહીં સમજ લેના ચાહિએ કે શુદ્ધનયકો સત્યાર્થ કહા ઇસલિયે અશુદ્ધનય સર્વથા અસત્યાર્થ હૈ. પર્યાય અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક પર્યાય, અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક વ્યવહારનય બિલકુલ જૂઠા હૈ, હૈ હી નહીં ઐસા નહીં. સમજમેં આયા ? આહાહાહા ! ઐસા માનનેસે વેદાંત મતવાલે સંસારકો સર્વથા અવસ્તુ માનતે હૈ. માયા એ કહેતે હૈ કે યામા એ પર્યાય ને ભેદ એમાં નથી. ઐસા હો જાયેગા. એ માયા કહેતે હૈ ને માયા હૈ સબ માયા હૈ પણ માયા હૈ કે નહીં ? સમજમેં આયા ? વેદાંતી સાથે ચર્ચા બહોત હોતી થી. મોતીલાલજી, પરમહંસ આયા થા, પહેલે વ્યાખ્યાનમેં આતે થે, પીછે પરમહંસ હો ગયે થે, પીછે આયા તુમ વેદાંત વેદાંત કરતે હૈ એ સબ લોગ તો દુઃખ હૈ કે નહીં અંદર પર્યાયમેં ? દુઃખ હૈ કે નહીં દુઃખસે મુક્ત હોના તો દુઃખ હૈ કે નહીં ? દુઃખ હૈ તો આત્મા ને દુઃખ દો ચીજ હો ગઇ, હૈં ? દ્વૈત હો ગયા, ઔર દુઃખકા અભાવ હોકર સુખ આતા હૈ. એ ભી પર્યાયમેં આયા, તો દ્રવ્ય ને પર્યાય દો હો ગયા. ઐસે ન ચલે કીધું યહાં. અહીંયા તો વસ્તુકો, જૈસી ચીજ હૈ ઐસી સમજના ચાહિએ, ઓછા અધિક ને વિપરીત, સબ મિથ્યાત્વ ભાવ હૈ, સમજમેં આયા ? આહાહા !

સંસારકો સર્વથા અવસ્તુ માનતે હૈ, ઐસા સર્વથા એકાંત પક્ષ આ જાયેગા ઉસસે મિથ્યાત્વ આ જાયેગા. પર્યાય હૈ હી નહીં. પર્યાયનયકો અસત્યાર્થ કહા, અશુદ્ધતાકો અસત્યાર્થ કહા. ભેદકો અસત્યાર્થ કહા, તો ભેદ ને પર્યાય હૈ હી નહીં, ઐસા હૈ નહીં. ભેદ ભી હૈ ને પર્યાય ભી હૈ. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? આવી ઝીણી વાતું પણ હવે.

ઇસ પ્રકાર એ શુદ્ધનયકા આલંબન ભી વેદાંતીઓકી ભ્રાંતિ મિથ્યાદૃષ્ટિત્વ આ જાયેગા. તો પર્યાય ન જ માને અશુદ્ધતા પર્યાયમેં હૈ એ નહીં માને, તો વેદાંતીઓની પેઠે મિથ્યાદૃષ્ટિ હો જાયેગા. આહાહા ! જોવો હવે ખૂબી.

ઇસલિયે સર્વનયોંકી કથંચિત્ સત્યાર્થતા શ્રદ્ધાન કરનેસે, ભાષા દેખો, કયા કહેતે હૈ ? ઇસલિયે સર્વનયોંકી કથંચિત્ સત્યાર્થતા, પર્યાયનયકી ભી સત્યાર્થતા, દ્રવ્યનયકી ભી સત્યાર્થતા આહાહા ! હૈ ? પર્યાયમેં અશુદ્ધતા એ સત્યાર્થ હૈ, પર્યાય એ સત્યાર્થ હૈ, ત્રિકાળ ભી સત્યાર્થ હૈ. હૈ ? (શ્રોતાઃ- પ્રમાણકા વિષય એ તો હો ગયા) નહીં, એ પ્રમાણના વિષયની વાત અહીં નહીં હૈ. અહીં તો પર્યાયમેં અસત્યાર્થતા કહા, તો એ પર્યાય અસત્યાર્થ નહીં ઐસા કહેના હૈ. પર્યાય હૈ, એ તો ત્રિકાળની અપેક્ષાસે એક સમયકા પર્યાયકો લક્ષ છોડાનેકો અસત્યાર્થ, ગૌણ કરકે અસત્યાર્થ કહા. પર્યાય અભાવ કરકે અસત્યાર્થ કહા ઐસા હૈ નહીં. આહાહાહા !

અગિયારમી ગાથામેં કહા ને વ્યવહારોઽભૂયત્થો અગિયારમી ગાથા મૂળ, જૈન દર્શનનો પ્રાણ, વ્યવહારોઽભૂતાર્થો વ્યવહાર શબ્દે પર્યાય, પર્યાયઅભૂતાર્થ, કઇ રીતે અભૂતાર્થ ? ઉસકા લક્ષ છોડાનેકો ગૌણ કરકે અભૂતાર્થ કહા હૈ. પર્યાય નહીં હૈ ને ઐસા કહેકર અસત્યાર્થ કહા હૈ

ઐસા નહીં. આરે આવું બધું. હૈ ? ભાઈ તારી લીલા તો દેખ. આહાહાહા... તેરા ગુણની પાટ પડી હૈ અંદરમાં મહાપ્રભુ, છતેં પર્યાયમેં વિકૃત અવસ્થા ને દુઃખ હૈ, એ નહીં હૈ ઐસે માનો, એકાંત હો જાયેગા.

કથંચિત્, દેખા ? સર્વનયોંકી પર્યાયનય, દ્રવ્યાર્થિકનય, વ્યવહારનય, અશુદ્ધનય, અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનય, શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનય એ કથંચિત્ સત્યાર્થ, સબકો કથંચિત્ સત્યાર્થ માનના ચાહિએ. આહાહાહાહા ! કથંચિત્ સત્યાર્થપણાકા શ્રદ્ધાન કરનેસે, દેખો પહેલે તો ઐસા કહા થા કે દ્રવ્યકા ત્રિકાળીકા શ્રદ્ધાન કરના વો સમ્યગ્દર્શન હૈ, ને આહીં તો એ કહા કે પર્યાયમેં અશુદ્ધતા હૈ. પર્યાય હૈ ઉસકા ભી જ્ઞાન રખકર ત્રિકાળકા આશ્રય લેના. ઉસકા જ્ઞાન છોડ દેના કે યે હૈ હી નહીં અને ત્રિકાળકા આશ્રય લેના ઐસા હૈ નહીં. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? થોડા સૂક્ષ્મ હૈ. દેવચંદજી !

કયા કહેતે હૈ ? (શ્રોતાઃ– સંસ્કૃત વ્યાકરણ વાલાકા તો કામ નહીં) સંસ્કૃત વ્યાકરણના આંહી કામ કયા હૈ, આંહી તો અંતરકી બાત હૈ બાપા. આંહી અંતરના સંસ્કારકી બાત હૈ, સંસ્કૃતકી બાત યહાં નહીં. આહાહા ! હૈ ? સર્વનયોંકે કોઇ પ્રકારે સત્યાર્થ, વ્યવહારનય અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનય, પર્યાયનય પણ હૈ, કથંચિત્ પર્યાયકી અપેક્ષાએ પર્યાય હૈ, દ્રવ્યકી અપેક્ષાએ દ્રવ્ય હૈ. આહાહા ! જુઓને કેટલા ખુલાસા કિયા ? આહાહા ! પહેલા ઐસા કહા કી વ્યવહાર અભૂતાર્થ હૈ. તો આંહી કહેતે હૈ કી વ્યવહાર ભી હૈ, કથંચિત્ યે હૈ, પર્યાય અપેક્ષાસે હૈ, ઐસા જ્ઞાન કરકે, ત્રિકાળકા આશ્રય લેના, ઉસકા જ્ઞાન છોડ દે કે પર્યાય હૈ હી નહીં તો ત્રિકાળકા આશ્રય નહીં હોગા, જૂઠી દૃષ્ટિ હોગી ઉસકી. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ગોદિકાજી ! આ બધું જાણપણું કરવું પડશે ત્યાં મીલમાં ધૂળમાં ક્યાંય નથી ન્યાં. હજી શરીરને ઠીક નહીં હોય તોય રખડે છે બહાર. હજી એમ લોકો કહે છે. હૈ ને કયા કહેતે હૈ હાર્ટ ઉપર કાંઇ હૈ ને અસર એમ કહે છે. આહાહા ! પ્રભુ તુમ કયા હૈ ? મૈં તો ત્રિકાળી હું. પણ ત્રિકાળીકા અવલંબન લેનેમેં પર્યાય બિલકુલ નહીં જ હૈ ઐસા લક્ષ કરકે અવલંબન લેને જાએગા (તો) સમ્યગ્દર્શન નહીં હોગા. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ? આત્મામેં વિકાર હૈ, એ સત્યાર્થ હૈ, કર્મસે નહીં. આહાહા ! (શ્રોતાઃ– આપકો તો આનંદ આ રહા હોગા હંસી આતી હૈ) આ ચીજ બાપા ! આહાહા !

અહીંયા તો પ્રભુ એમ કહેતે હૈ. આહાહાહા ! યહાં સંતોકી વાણીમેં વ્યવહાર અભૂતાર્થ કહા, તો ઉસકા ખુલાસા પંડિતજી કરતે હૈ. કે અભૂતાર્થ તો એ અપેક્ષાસે કહા કે કાયમ રહેનેકી ચીજ નહીં ને કાયમ રહેનેકી ચીજકા અવલંબન લેનેકો પર્યાયકા લક્ષ છોડાનેકો ગૌણ કરકે અસત્યાર્થ કહા. પણ પર્યાય નહીં ને અશુદ્ધતા નહીં જ હૈ ઐસા લક્ષ કરનેકો દ્રવ્યકા આલંબન કરેગા નહીં હોગા કયુંકિ પર્યાય હૈ ઇસકો તો માની હી નહીં ઉસને ને, સમજમેં આયા ? અશુદ્ધતા સંસાર હૈ પર્યાયમેં, સમજમેં આયા ? આહાહાહા ! જયચંદજી પંડિત ભી ઇતના ખુલાસા કરતે હૈ, પહેલાનાં પંડિતો ય કોઇ....

ઇસલિયે સર્વનયો, સર્વ નયોમેં કયા આયા ? અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક, વિકારી પર્યાય, મિથ્યાત્વ પર્યાય આદિ હૈ ઐસા લક્ષ જાનના ચાહિએ, હૈ જ નહિં પર્યાયમેં મિથ્યાત્વ ને પર્યાય હૈ હી નહીં, આહાહા... તો ઉસને સબ નયકો સત્યાર્થ માન્યા નહીં. આહાહાહા... આવી વાત છે. કહો બાબુભાઈ ! આવી વાતું છે આ.

ઇસ પ્રકાર સ્યાદ્‌વાદકો સમજકર દેખો, ઇસ પ્રકાર સ્યાદ્‌વાદકો સમજકર જિનમતકા સેવન કરના ચાહિયે. પર્યાય અશુદ્ધ હૈ, વિકાર હૈ એ નયમાં લક્ષ રખકર, ત્રિકાળકા આશ્રય લેના, એ સ્યાદ્‌વાદકા શરણ હૈ. એકાંત માનના કે દ્રવ્ય જ હૈ ને, પર્યાય નહીં અશુદ્ધતા નહીં, સંસાર નહીં, વિકાર આત્મામેં નહીં, સમજમેં આયા ? તો એકાંત હૈ એ, આહાહાહા ! હૈ ! એકાંત પક્ષ નહીં પકડના ચાહિએ, આહાહા ! હૈ ? મુખ્ય ગૌણકો કથન સૂનકર, દ્રવ્ય ત્રિકાળીકો મુખ્ય કરકે નિશ્ચય કહા અને પર્યાય અશુદ્ધ આદિકા ભેદકો ગૌણ કરકે અસત્યાર્થ કહા, ગૌણ કરકે અસત્યાર્થ કહા તો સર્વથા એકાંત પક્ષ નહીં પકડના ચાહિયે, પર્યાય નહીં જ હૈ, અશુદ્ધતા જીવમેં પર્યાયમેં હૈ હી નહીં, સંસાર વિકારી પર્યાય જીવકી પર્યાયમેં હૈ હી નહીં. ઐસા એકાંત નહીં લેના. માયા એ કહેતે હૈ અજ્ઞાની ઔર વેદાંતી ઐસૈ નહીં. યામા એ હૈ નહીં, પણ યા કહેતે હી ઇસકા અસ્તિત્વ સિદ્ધ હો ગયા. સમજમેં આયા ? યા-મા એ નહીં, તો એ નહીં તો એ હૈ ઉસમેં આ ગયા, વિકાર હૈ, રાગ હૈ, સંસાર (હૈ) પંડિતજી ! 'આ' હૈ નહીં, તો ઉસમેં 'આ' તો આ ગયા 'હૈ' આ ગયા, સમજમેં આયા ? મૈં આત્મા હું નહીં, તો ઉસમેં 'હું' ઐસા આ ગયા, નિર્ણય જિસને કિયા વો આત્મા હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ભગવાનકા લોજીક- ન્યાય બહુ સૂક્ષ્મ હૈ. આહા !

ઇસ ગાથા સૂત્રકા વિવેચન કરતે હુએ ટીકાકાર આચાર્યને ભી કહા હૈ કે આત્મા વ્યવહારનયકી દૃષ્ટિસે બદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ દિખાઇ દેતા હૈ. હૈ, કર્મકા સંબંધ હૈ, અનિયતતા હૈ, વિશેષતા હૈ, રાગદ્વેષતા હૈ, ઇસકો ભૂતાર્થ પહેલે કહેતા આયા હૈ, પર્યાયનયસે ભૂતાર્થ હૈ, એમ લિખા હૈ. વહ એ દૃષ્ટિસે તો સત્યાર્થ હી હૈ, પર્યાયદૃષ્ટિસે તો એ બદ્ધસ્પૃષ્ટ વ્યવહાર આદિ રાગ આદિ હૈ તો હૈ હી, એ દૃષ્ટિસે તો સત્ય હૈ. આહાહાહા... માળું આવુ હવે નવરાશ ન મળે, ધંધો ક્યારે કરવો, એ હસમુખભાઈ ધંધા આડે નવરાશ ક્યાં ? પરના પાપ આદિ કરવાના કાળમાં, આત્માને બગાડવાના રસ્તાના કાળમાં આ કે દિ' સુધરવાનો રસ્તો સૂઝે. આહાહાહા !

એ શુદ્ધનયકી દૃષ્ટિસે બદ્ધસ્પૃષ્ટાદિ અસત્યાર્થ હૈ. પર્યાયદૃષ્ટિએ તો સત્યાર્થ હૈ. ઇસ કથનમેં ટીકાકાર આચાર્યે સ્યાદ્‌વાદ બતાયા હૈ. અપેક્ષાસે કહેના એ બતાયા હૈ. ત્રિકાળકો સત્યાર્થ ને પર્યાયકો અસત્યાર્થ એ અપેક્ષાસે કહા હૈ. એકાંત માન લે કે પર્યાય ને અશુદ્ધતા હૈ હી નહીં, ઐસા હૈ નહીં. અને એ અશુદ્ધતા કર્મને લઇને હૈ ઐસા હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા ? અપની પર્યાયકી તે ક્ષણની યોગ્યતાકે કારણસે અશુદ્ધતા હૈ. આહાહાહાહા... આવું સ્વરૂપ હવે એને સમાજમાં, આ સમજાય નહીં એટલે પછી વ્રત ને તપ ને કરો ભક્તિ ને આ પૂજા ને આહાહા... ભગવાન એ બધી તો રાગકી ક્રિયા હૈ ને નાથ, પણ એ કાંઇ આત્માકા સ્વરૂપ નહીં ત્રિકાળી, આહાહા... વો કોઇ ધર્મ નહીં અધર્મ હૈ, અધર્મ હૈ, એ ભી હૈ ખરા, રાગ ભાવ એ અધર્મ હૈ, એ હૈ ખરા પર્યાયમેં, આહાહાહા... ઉસકા લક્ષ છોડાકર ત્રિકાળીકા અવલંબન લે પ્રભુ, જ્યાં ભગવાન પૂરણ પરમાત્મા પડા હૈ, આહાહા... ઉસકા આશ્રય દિયા હૈ, પર્યાયકો ગૌણ કરકે. અભાવ કરકે દિયા નહીં.

યહાં એ સમજના ચાહિએ કે એ નય હૈ. એ શ્રુતજ્ઞાન પ્રમાણકા અંશ હૈ. નય એ તો પ્રમાણકા અંશ હૈ. શ્રુતજ્ઞાન એ પ્રમાણ હૈ. છે તો શ્રુતજ્ઞાન પર્યાય, ભાવશ્રુતજ્ઞાન એ હૈ તો

પર્યાય, પણ એ પર્યાય પ્રમાણ હૈ. ક્યુંકિ દ્રવ્ય ને પર્યાય એ દોનોંકો જાનતે હૈ તો એ પ્રમાણ હૈ. આહાહા ! એ પ્રમાણકા અંશ નય, એ તો પ્રમાણકા અંશ હૈ.

શ્રુતજ્ઞાન વસ્તુકો પરોક્ષ બતલાતા હૈ, શ્રુતજ્ઞાનકી (પર્યાય) પ્રત્યક્ષ અંદર નહીં હૈ. આનંદકા ભલે પ્રત્યક્ષ હો, પણ શ્રુતજ્ઞાન પ્રત્યક્ષમેં યે નહીં, પરોક્ષ હૈ. ઇસલિયે એ નય ભી પરોક્ષ હી બતલાતા હૈ. દેખો, શુદ્ધનય, શ્રુતજ્ઞાનકા અંશ, શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ હૈ ઔર ઉસકા ભેદ નય શ્રુત એ ભી પરોક્ષ હૈ.

શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિષયભૂત બદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ પાંચ ભાવોંસે રહિત આત્મા ચૈતન્ય શક્તિ માત્ર હૈ. ભગવાન ચૈતન્ય શક્તિ, ચૈતન્ય સામર્થ્ય, સ્વભાવરૂપ હવે કયા કહા દેખો, યહ શક્તિ તો આત્મામેં પરોક્ષ હૈ. વસ્તુકી શક્તિ હૈ એ તો પરોક્ષ હી હૈ, દ્રવ્ય સ્વભાવ તો પરોક્ષ હી હૈ. એ વસ્તુ સ્વભાવ જે હૈ એ પર્યાયમેં પ્રત્યક્ષ દેખનેમેં આતા નહીં, તો પરોક્ષ હી હૈ. આહાહા !

(શ્રોતાઃ– એ તો અંતર અનંત અખંડ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે) એ પ્રત્યક્ષ હુઇ કયારે એ તો એક અપેક્ષાસે પ્રત્યક્ષ હુઇ, એ કહેગા આનંદકી અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ હૈ, ને શ્રુતજ્ઞાનમેં પરકી અપેક્ષા નહીં એ અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ હૈ, બાકી તો હૈ તો પરોક્ષ હી હૈ. (શ્રોતાઃ– પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કઈ રીતે ?) પ્રત્યક્ષ તો અંદર સ્વસંવેદન નામકા ગુણ હૈ, ઐસે ઉસકી દૃષ્ટિ કરનેસે પર્યાયમેં સ્વસંવેદન પ્રત્યક્ષ આતા હૈ. પણ એ સ્વસંવેદન પ્રત્યક્ષ રાગકી અપેક્ષા નહીં એ અપેક્ષાએ કહા હૈ. બાકી તો એ પણ પરોક્ષ હૈ. જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ આમ દેખતે હૈ, કેવળજ્ઞાન દેખતે ઐસે દેખતે હૈ શ્રુતજ્ઞાન ? આહાહા ! એ તો આયા હૈ ને ત્યાં અનુભવો પચ્ચકખો મોક્ષમાર્ગમેં આયા હૈ કે તમે જો પરોક્ષ કહેતા હો તો અનુભવમેં પ્રત્યક્ષ કહા ત્યાં શ્લોકમેં ત્યાં શ્લોક હૈ અનુભવો પચ્ચકખો– અનુભવ પ્રત્યક્ષ કહા ને તુમ તો શ્રુતજ્ઞાનકો પરોક્ષ કહેતે હો ? મોક્ષમાર્ગમેં આયા હૈ, કે ભાઈ સૂન તો સહી કઇ અપેક્ષાએ હમ પરોક્ષ કહેતે હૈ, એ નયકા જ્ઞાન જો પૂર્ણ સ્વરૂપ અસંખ્ય પ્રદેશી હૈ ઐસા નહીં દેખતે હૈ. યે શ્રુતજ્ઞાનકા અંશ અસંખ્ય પ્રદેશ હૈ એ નહીં દેખતે હૈ, પણ વેદનમાં આનંદ આતા હૈ. એ અપેક્ષાએ ઉસકો પ્રત્યક્ષ ભી કહેનેમેં આતા હૈ, આનંદ કોઇ દૂસરા વેદે હૈ ને અપનેમેં વેદનમેં નહીં હૈ, ઐસા નહીં, એ અપેક્ષાએ પ્રત્યક્ષ કહા. આંહી પરોક્ષ જ હૈ. શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ જ હૈ. એ બીજી વાત કીધી ’તી શક્તિ એટલે દ્રવ્યસ્વરૂપ એમ, દ્રવ્ય પર્યાયમેં આયા નહીં માટે શક્તિ પરોક્ષ હો ગઇ. એમ હજી તો ચલતે હૈ વાત, એ કહા થા પહેલે કહા થા કે, શક્તિ જે દ્રવ્યશક્તિરૂપ હૈ ત્રિકાળી એ તો પરોક્ષ હી હૈ ક્યુંકિ પ્રત્યક્ષ પર્યાયમેં આયા નહીં એ, એક વાત. દૂસરી વાત. યહ શક્તિ તો આત્મામેં પરોક્ષ હૈ હી, કયા કહેતે હૈ ? ચૈતન્ય શક્તિ, ચૈતન્ય સામર્થ્ય, ચૈતન્ય સ્વરૂપ, ધ્રુવ એ તો પર્યાયમેં પરોક્ષ હૈ. પર્યાયમેં આયા નહીં. એ પંડિતોના લખાણ પણ અલૌકિક હૈ. આહાહા ! આહાહા ! નહીંતર તો આ ગાથા ઉપાડેત, પણ આ લખાણમેં ભી સમજનેકી ચીજ હૈ.

શક્તિ તો આત્મામેં પરોક્ષ હૈ. ઔર ઉસકી વ્યક્તિ, હવે દેખો, કર્મસંયોગસે મતિશ્રુતઆદિ જ્ઞાનરૂપ હૈ. અંદર પર્યાયમેં મતિશ્રુતજ્ઞાન પર્યાયમેં હૈ, વો શક્તિ તો ભિન્ન દૂર રહ ગઇ. પણ પર્યાયમેં મતિશ્રુતજ્ઞાન પ્રગટ પર્યાયમેં હૈ. વહ કથંચિત્ અનુભવગોચર હોનેસે, દેખો પ્રત્યક્ષરૂપ હી કહલાતી હૈ. મતિશ્રુતજ્ઞાનકો, મતિશ્રુત પ્રત્યક્ષ જો પ્રગટ હૈ ઉસકો પ્રત્યક્ષ ભી કહેનેમેં આતા

હૈ, વસ્તુ તો પરોક્ષ હી હૈ ત્રિકાળ, આહાહા... આરે આરે આવી વાતું છે.

પણ એ શક્તિ જો ત્રિકાળ જ્ઞાનસ્વરૂપ, ભગવાન સત્ પ્રભુ ઉસકી વ્યક્તિ જો પર્યાયમેં પ્રગટ હોતી હૈ એ મતિ ને શ્રુતજ્ઞાન, તો એ મતિશ્રુતજ્ઞાનકો કથંચિત્ કંઇ પરની અપેક્ષા રખે બિના સ્વકો જાનતે હૈ તો ત્યાં પ્રત્યક્ષ ભી કહેનેમેં આતા હૈ, આ અપેક્ષાસે. આહાહા... પાટણીજી ! વાતું તો એવી છે ભગવાન ! શું કરે પ્રભુ ? આહાહા ! ભગવાન તું ઇતના બડા હૈ કે તેરા પાર પામના... આહાહા...

ઔર સંપૂર્ણ જ્ઞાન કેવળજ્ઞાન, એ તો છદ્મસ્થકો પ્રત્યક્ષ નહીં, એ ભી પરોક્ષ હૈ. ઇસલિયે શુદ્ધનય આત્માકે કેવળજ્ઞાનરૂપકો પરોક્ષ કહેલાતી હૈ. એકલું કેવળ સ્વરૂપ એકલું. જબતક જીવ ઇસ નયકો નહીં જાનતા તબ લગ આત્માકે પૂર્ણ સ્વરૂપકા જ્ઞાન, જ્ઞાન શ્રદ્ધાન નહીં હોતા, કેવળજ્ઞાન શબ્દે ઓલી પર્યાય નહીં અહીંયા. એક જ્ઞાન, એક જ્ઞાન, સર્વજ્ઞ જ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન ઐસા પૂર્ણ સ્વરૂપ ઉસકો જબલગ ન જાને, આહાહા ! હૈં ? તબતક નયકો નહીં જાનતા તબ લગ આત્માકા પૂર્ણરૂપકા જ્ઞાન શ્રદ્ધાન નહીં હોતા એ પૂર્ણસ્વરૂપ જો જ્ઞાન શક્તિ ધ્રુવ હૈ ઉસકો જબલગ ન જાને ત્યાં સુધી જ્ઞાન ને શ્રદ્ધાન સચ્ચા હૈ નહીં. આહાહાહાહા ! હૈ ?

ઇસલિયે શ્રી ગુરુને ઇસ શુદ્ધનયકો પ્રગટ કરકે ઉપદેશ દિયા હૈ, એ શુદ્ધનયકો પ્રગટ કરકે, સ્વકા આશ્રય દિયા હૈ. આહાહાહા ! પ્રગટ કરકે હોં, અપને(મેં) ભી પર્યાયમેં શુદ્ધનય પ્રગટ કરકે, પરકો પ્રગટ કરનેકા બતાયા હૈ. આહાહાહા ! અરેરે ! ભગવાનની પર્યાય ભી ગંભીર, ગુણ ભી ગંભીર, દ્રવ્ય ભી ગંભીર, આહાહા... અલૌકિક વાતું હૈ ભાઈ !

આ એકલા વાણીયા તો વેપારમાં ઘૂસ ગયા ને નવરાશ ન મળે પાપના ધંધા આખો દિ' પુણ્યેય નહીં ત્યાં તો. ધૂળમાં પૈસા ન્યાં ક્યાં હતા એ તો પુણ્ય હોય તો આતા હૈ, પણ રાગમાં ઘૂસ ગયા. આ કરું ને આ કરું, ને એ તો જાપાનીએ એમ કહ્યું હતું કે જૈન ધર્મ અનુભૂતિ હૈ પણ વાણીયાને હાથ આયા, વાણીયા વ્યવસાયમેં ઘૂસ ગયા હૈ. વાણીયા એટલે વહેપારી. ચાહે તો ખોજા હોય તે પણ વેપારી કહેનેમેં આતા હૈ ને કાંઇ વાણીયા નાત હૈ એ વાણીયા ઐસા કહા નહીં, 'વેપાર કરે તે વાણીયા' તો ખોજા મુસલમાન ભી વેપાર કરે તો તે વાણીયા કહેનેમેં આતા હૈ. વેપાર કરતે હૈ ઉસમેં ઘૂસ ગયા. આહાહા ! અરરર ! સવારથી રાત્રિ એ એ ઐસા કલ્પના કરતે કરતે સો જાએ તો, કલ્પના તો સ્વપ્નામાં ભી એ આ જાવે.

અરેરે ! ઐસા આત્માકો સમજના, એ માટે તો નિવૃત્તિ ઘણી જોઇએ પ્રભુ ! આહાહા ! કેમકે એ તો વિકલ્પસે ભી નિવૃત્ત સ્વરૂપ હૈ. હૈં ? તો પરકી નિવૃત્તિ સ્વરૂપ તો હૈ હી, પણ પરકી નિવૃત્તિથી હઠતે નહીં ખસતે નહીં પ્રવૃત્તિમેં પડયા પડયા પડયા આહાહા... તો કહેતે હૈ શુદ્ધનયકો પ્રગટ કરકે ઉપદેશ દિયા હૈ કે બદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ પાંચ ભાવોસે રહિત પૂર્ણજ્ઞાનઘન સ્વભાવ આત્માકો જાનકર, શ્રદ્ધાન કરના ચાહિએ. પર્યાયબુદ્ધિ નહીં રહેના ચાહિએ પર્યાય હૈ નહીં ઐસા નહીં પણ પર્યાયબુદ્ધિ રહેના ચાહિએ નહીં. આહાહાહાહાહા !

યહાં કોઇ ઐસા પ્રશ્ન કરે કે ઐસા આત્મા પ્રત્યક્ષ તો દિખાઇ નહીં દેતા, વિના દેખે શ્રદ્ધાન કરના, અસત્ત શ્રદ્ધાન હૈ. ઉસકા ઉત્તરઃ- દેખે હુએકા હી શ્રદ્ધાન કરના સો નાસ્તિક મત હૈ. જૈનમતમેં તો પ્રત્યક્ષ ને પરોક્ષ દોનોં પ્રમાણ માને ગયે હૈ. પરોક્ષ ભી પ્રમાણ હૈ, પરોક્ષ ભી

પ્રમાણ હૈ, પ્રત્યક્ષ ભી પ્રમાણ હૈ. પરોક્ષ ભી પ્રમાણ હૈ. પ્રમાણ– માપ કરનેવાલા, પરોક્ષ ભી યથાર્થ પ્રમાણ હૈ. આહાહાહા ! સમજમેં આયા ?

આ તો હજી ભાવાર્થ ચલતે હૈ. એમાં સૂક્ષ્મતા લાગે, આહા ! હૈં ? દેખે હુએકા હી શ્રદ્ધાન કરના નાસ્તિક મત હૈ. જૈનમતમેં પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ દોનોં પ્રમાણ માને ગયે હૈ દોનોં પ્રમાણ હૈ, ઉનમેંસે આગમ પ્રમાણ પરોક્ષ હૈ. આગમ પ્રમાણ એટલે આ જ્ઞાન હોં. ભાવશ્રુતજ્ઞાન એ આગમ પ્રમાણ એ જ્ઞાન ઉસકા અર્થ શુદ્ધનય હૈ.

ભાવશ્રુતજ્ઞાન આગમપ્રમાણ એ આગમ હોં, આગમ એટલે શાસ્ત્ર નહીં, ભાવજ્ઞાન જો હૈ યે પરોક્ષ હૈ. ઔર ઉસકા ભેદ શુદ્ધનય હૈ, એ શુદ્ધનયકી દૃષ્ટિસે શુદ્ધ આત્માકા શ્રદ્ધાન કરના ચાહિએ. આહાહાહા ! પર્યાય હૈ ઇસકા લક્ષ તો રખના ચાહિએ, પણ વો બુદ્ધિ છોડકર, દ્રવ્યકી લક્ષબુદ્ધિ કરના ચાહિએ. આહાહાહાહા... અરે ! આવી વાતું હવે. માત્ર વ્યવહાર પ્રત્યક્ષકા હી એકાંત નહીં કરના ચાહિએ બસ ઇતના, વ્યવહાર પર્યાય હૈ ગુણ–ગુણી ભેદ હૈ પણ માત્ર વ્યવહારકા હી પક્ષ નહીં કરના ચાહિએ હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરકે ત્રિકાળીકા આશ્રય કરના વો સમ્યગ્દર્શન હૈ. આહાહા ! હૈં ? હવે એ શુદ્ધનયકો મુખ્ય કરકે કલશ કહેતે હૈ ઉસકા કલશ હૈ વો તો ટીકાકા ભાવાર્થ આયા. સમજમેં આયા ? હવે ઉસકા કળશ કહેગા, વિશેષ.

(શ્રોતાઃ– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ.)